

ANTE GULIN

PEČATI I GRBOVI GRADA SENJA

Ante Gulin
Zavod za povijesne znanosti HAZU
HR 41000 Zagreb

UDK:736:923.6](497.13 Senj)
Izvorni znanstveni rad
Ur.: 1993-01-15

Na temelju izvora i relevantne literature autor u ovom radu prikazuje pečate i grbove grada Senja u razdoblju od 13.-19. stoljeća. U prvom dijelu obrađuju se najstariji i noviji primjerci pečata gradske općine Senja iz 1268., 1302., 1619. i 1743. godine, te neki iz 19. st., koje je ta ustanova upotrebljavala za ovjeravanje svojih dokumenata (isprava) i drugih akata kroz sedam minulih stoljeća. Drugi dio rada donosi iscrpniji opis grbova (i gradske zastave) grada Senja s izvornim slikovnim materijalom, koji je tek djelomice poznat našoj javnosti. I pečati i grbovi grada Senja nose u svom polju ili štitu zajednički lik viteza – sv. Jurja, gradskog patrona, koji na konju ili bez njega ubija šarenoga krilatog zmaja.

Od sredine druge polovice 19. stoljeća pojedini su naši povjesničari, primjerice F. Rački, I. Bojničić Kninski, Š. Ljubić, I.K. Tkalčić, F. Bulić, Vj. Klaić i E. Laszowski, započeli po uzoru na tadašnju europsku sfragističku literaturu sustavnije istraživati i obrađivati naše gradske, općinske, plemićke i djelomice crkvene i druge pečate, koji su bili razasuti po našim i inozemnim javnim i crkvenim arhivima, te nepoznati našoj široj javnosti.¹ Između navedenih imena svakako posebnu pažnju i mjesto zaslužuje u tom pogledu E. Laszowski, koji je svojedobno objelodanio veći broj sfragističkih studija i priloga, pa tako i prilog o pečatima grada Senja s kraćim opisom i slikovnim priložima.²

I.

1. Pečati grada (općine) Senja

Prvi i vjerojatno najstariji sačuvani pečat općine grada Senja visi s još četiri druga pečata (... *presentes litteras sigillis pendentibus, videlicet communitatis Arbensis*,

¹Vidi o tome opširnije: Ante Gulin, *Prilog poznavanju hrvatske sfragistike*, Zbornik Historijskog zavoda Jugoslavenske akademije, vol. 8, Zagreb, 1977., str. 431.-446.

²E. Laszowski, *Prilog k hrvatskoj sfragistici*, II, *Vjesnik hrvatskoga arheološkog društva*, n.s. V. 1901., Zagreb, 1901., str. 82.-84.

communitatis Seniensis, Cernosclauī çupani, comitis Miterini et Gregorii fratris comitis Miterini et Gregorii fratris comitis Miterini munimine fecimus roborari) o pliki isprave od 11. rujna 1268. u kojoj se, kako to pokazuje njezin izvornik i prijevod, utanačuje mir između Senja i Raba:

„*Nos Cernosclauus çupanus filius de çupan Cernoçi pro se et nepotibus suis, videlicet Miterino comiti(!), Georgio filio Lampre et Gregorio fratre dicti comitis Miterini, vice et nomine pro se et nepotum(!) suorum(!), cum tota nostra parentella et cum omni nostra generatione presente et futura, hiis litteris damus in futurum(!) memoriam vniuersis quibus scire expedierit, quod nos ad talem(!) pactum et pacem cum communitate Arbensi devenimus super facto sanguinis, que facta fuit per quemdam hominem de Arbo in Radin, qui dicitur Murco de nostra parentella et idem Radim presente(!) vna cum fratribus suis Radac et Bratoe talem pacem et pactum affirmantes: quod per illa(!) effusione(!) sanguinis factum per dictum ciuem Arbensē dicto(!) Radin, promiserunt dictus Cernosclauus pro se et nepotum(!) suorum(!), ac cum tota sua parentella et cum omni generatione ipsorum; quod per illa(!) effusione(!) sanguinis umquam non offendent nec offendi faciet(!) alicui de ciuitate Arbensi aliquo modo uel ingenio, nec Arbenses non offendent nec facient offendi alicui! de progenie sue parentella dicti domini Cernosclauī natis et nascituris. Et si dictus dominus Cernosclauus cum omni sua parentella et generatione contra hec ire temptauerit seu contrafaciet(!), cadat in pena alteri patri ducentarum marcarum argenti, de quibus centum marcas habeat et cadat in iudicio, scilicet ille qui dominator erit in Sclauonia, reliquis uero iniuriam patienti(!). Et si dictam communitatem Arbensē(!) contra ea que dicta sunt superius dicto domino Cernosclauo(!) seu eius parentelle et progenie contra faciet, cadat in pena secundum consuetudines et statuta dicte ciuitatis Arbensis. Iterum super hec firmiter per ambe(!) partes dictam pacem stabilientes, ut quicquid dampni uel offensionis inter dictam communitatem Arbensē et Cernosclauum et eius parentellam taliter, quod dampnum uel offensio fuisset euidentis et manifestum, si qua pars contra faciet, cadat, prout dictum est superius, et quelibet pars vnus alteri libere vadant, emant et vendant. Hec sunt nomina qui ad dictam pacem interfuerunt: Segniensis J. archidiaconus, Crassicius archipresbiter, iudices Tholomerus, Cricicus, Presatus, Dragosclauus, Dominicus, Radouanus et Johannes de Raduc, Vbicus vicecomes, Tomasius, tragovocius(!), domini P. Çagrabiensis, qui pro eo coligitur(!) tragouinam(!). Et ad maiorem firmitatem et euidentiam perpetuam pleniorē, presentes litteras sigillis pendentibus, videlicet communitatis Arbensis, communitatis Seniensis, Cernosclauī çupani, comitis Miterini et Gregorii fratris comitis Miterini munimine fecimus roborari. Sub anno domini millesimo ducentesimo sexagesimo octauo, indictione vndecima, mense septembris; regnante inclito et illustri domino B[ela] dei gratia rege Hungarie et existente duci(!) Bele [iuni]ori tocius Sclauonie.”³ tj.*

³T. Smičiklas, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, vol. V, Zagreb, 1907., str. 474+475. (dalje: CD). Izvornik u Arhivu Hrvatske u Zagrebu, Documenta mediaevalia varia br. 21 (dalje: AH, DMV):

← Faksimil isprave iz godine 1268. kojom se utanačuje mir između Senja i Raba

„Mi Crnoslav župan, sin župana Crnoka za sebe i svoje rođake, odnosno kneza Miterina, Jurja sina Lampre i Grgura brata rečenoga kneza Miterina, umjesto, i u ime svoje i svojih rođaka, sa čitavom svojom rodbinom i sa svim našim rodod sadašnjim i budućim, ovom ispravom dajemo za buduće sjećanje svima kojima je korisno da znaju da smo mi došli do takvog sporazuma i mira s rapskom općinom, a zbog krvoprolića koje je učinio neki Radin, čovjek s Raba, a od našeg roda mu je ime Murko i isti Radin bio je prisutan skupa sa svojom braćom Radacom i Bratojem potvrđujući takav mir i sporazum: Da, zbog ovog prolijevanja krvi koje je učinio rečeni rapski građanin po imenu Radin te rečeni Crnoslav za sebe i svoje rođake i cijelu svoju rodbinu i čitavi svoj rod zajamčili su da zbog ovog prolijevanja krvi nikada neće ozlijediti niti učiniti da se ozlijedi netko iz grada Raba bilo kojim načinom ili sredstvom, niti da Rabljani neće ozlijediti niti učiniti da se ozlijedi netko od roda niti rodbine rečenog gospodina Crnoslava, rođene ili koja će biti rođena. I ako rečeni gospodin Crnoslav sa svom svojom rodbinom ili rodod bude pokušao ići protiv ovoga ili činiti protiv, neka ga zapadne kazna prema drugoj strani od dvije stotine srebrnih maraka, od kojih sto maraka neka ima i neka ih plati na sudu, tj. onom koji bude gospodar u Slavoniji, a preostalo kao štetu onomu koji trpi. I ako rečena rapska općina protiv onoga što je gore rečeno učini protiv rečenomu gospodinu Crnoslavu ili njegovoj rodbini ili potomstvu neka plati kaznu prema običajima i statutu rečenoga grada Raba. Ponovno radi ovoga rečeni mir se snažno utvrđuje od obiju strana, da, ako koja strana učini protiv, bilo što od štete ili uvrede između rečene rapske općine i Crnoslava i njegove rodbine plati, kao što je gore rečeno, a da je šteta ili uvreda bila očita i dokazana, i bilo koja strana jedna drugoj neka pristupi, plati i oglasi. Ovo su imena onih koji su bili prisutni kod (sklapanja) rečenog mira: J. senjski arhiđakon, Kresik arhiprezbiter, suci Tolimir, Krikić, Pre-sat, Dragoslav, Dominik, Radovan i Ivan iz Raduca, podknez Ubicina, Tomazije ubirač trgovine za gospodina P. zagrebačkoga.

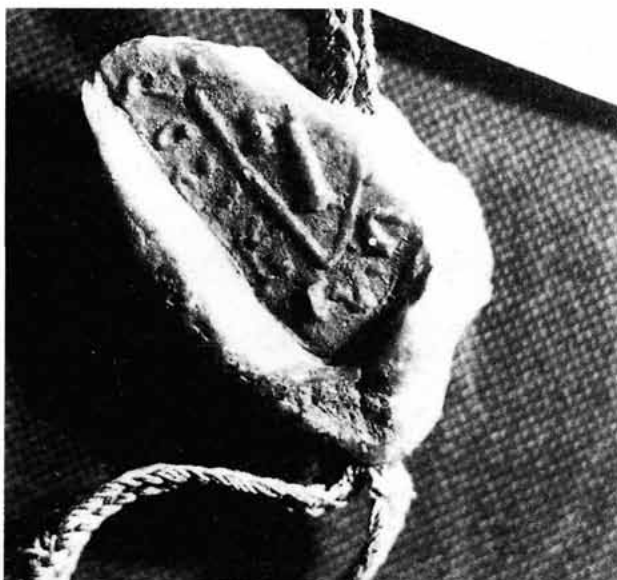
I za veću snagu i stalnu potpuniju očevidnost učinili smo da se ova isprava osnaži snagom visećeg pečata tj. rapske općine, senjske općine, Crnoslava župana, kneza Miterina i Grgura, brata kneza Miterina. Godine Gospodnje tisuću dvije stotine šezdeset i osme, jedanaeste indikcije, mjeseca rujna, u vrijeme vladavine slavnog i sjajnog gospodina Bele, milošću Božjom kralja Mađarske i Bele mlađega, vojvode cijele Slavonije.”⁴

Pečati su otisnuti u tamnozutom vosku i vise o zelenim vrpcama isprave ovim redosljedom: prvi je pečat župana Grgura, drugi je rapske općine, treći župana Crnoslava, četvrti senjske općine i peti župana Miterina.

Pečat župana Grgura trokutasta je oblika s dužinom svake stranice od 3 cm (sl. 1). Zbog oštećenosti nedostaje mu gornja desna strana, na kojoj se sačuvao dio natpisa, koji je vjerojatno započinjao sa znakom križa: († SIGILL)VM GREGOR(II). Natpis pripada tipu rustične kapitale, a slova E i G uncijalnog su oblika. U sredini je koncipiran i izmodeliran nekakav znak u obliku slova T, za koji Smičiklas navodi podno teksta isprave da je sličan znakovima u grbovima poljskog plemstva, a Laszowski, u navedenom radu

⁴Prevela mr. Mirjana Matijević-Sokol, Zavod za povijesne znanosti IC HAZU u Zagrebu.

Sl. 1. Pečat župana Grgura s isprave iz g. 1268. Arhiv Hrvatske u Zagrebu, DMV, br. 21 (Foto: Arhiv Hrvatske)

(str. 81.), da je to tzv. kućni znak (Hausmarke). Pečat rapske općine, koji je u istom radu (str. 81) opisao Laszowski, kružnog je oblika i promjera 5 cm (sl. 2). Unatoč njegovu oštećenju s donje desne i lijeve strane, pečat je ipak u cjelini dobro sačuvan i jasno otisnut. Omeđen je s dva kružna niza sitnih bisera unutar kojih je, desno odozgo prema dolje, ispisan djelomice oštećen natpis, koji se čita sa znakom križa: S(igillum) COMVNIS ARBENSIS. Tip slova rustična je kapitala, a slovo E unicitijalno je oblika. Slovo N nepažnjom je ispisano kao И. Znak distinkcije je dvotočka. U sredini pečata frontalno je koncipiran lik sv. Kristofora, mučenika iz III. st. i patrona grada i otoka Raba.⁵ Prikazan je u aureoli i u kraćem ogrtaču (hlamida; pala) sa sandalama na nogama, kako s malim djetetom Isusom na lijevom ramenu, držeći u desnoj ruci palmin štap, prelazi nabujalu rijeku. S desne mu je strane polumjesec, a s lijeve osmokraka zvijezda, simbol božjeg putokaza. Pečat je izvanredno dobro koncipiran i izmodeliran s gotičkim osobinama. Po kvaliteti modelacije pripada u sam vrh naših i europskih pečata 12. i 13. stoljeća.

Treći je po redu pečat župana Črnoslava, kružnog oblika i promjera 2,8 cm (sl. 3). Voštani okvir, koji je neznatno oštećen, zaštićuje pečatni natpis, ispisan unutar dva kružna pojasa, koji se čita sa znakom križa † S(igillum) COMITIS (C)RINOSLA(vi). Slova su tipa rustične majuskulne kapitale, a slovo S sva je tri puta s nepažnjom ispisano kao S. Ono je kod posljednje riječi ili osobnog imena ispisano u ligaturi sa slovom L. Ne vodeći računa o tome, Smičiklas je podno teksta isprave naveo da je to „† S. COMITIS RINOSA”, tj. pečat župana Rinose, što međutim nije točno, jer se ni na jednom mjestu u tekstu isprave ne spominje to ime. To je nesumnjivo pečat župana Črnoslava s

⁵Vidi o tome moj rad: *Srednjovjekovni Rapski kaptol i njegov pečat*, Jadranski zbornik, sv. 13, god. 1986-1989., Pula-Rijeka 1989., str. 82.

Sl. 2. Pečat rapske općine (sveti Kristofor) s isprave iz g. 1268. Arhiv Hrvatske u Zagrebu, DMV, br. 21 (Foto: Arhiv Hrvatske)

Sl. 3. Pečat župana Črnoslava s isprave iz g. 1268. Arhiv Hrvatske u Zagrebu, DMV, br. 21 (Foto: Arhiv Hrvatske)

Sl. 4. Pečat župana Miterina iz g. 1268. Arhiv Hrvatske u Zagrebu, DMV, br. 21 (Foto: Arhiv Hrvatske)

njegovim znakom ili možda čak njegovim plemićkim – obiteljskim – grbom, koji je nepoznat u našoj heraldici.

Četvrti je po redu pečat senjske općine, koji ćemo ovdje preskočiti i iscrpnije ga opisati poslije petog po redu pečata župana Miterina, čiji kružni oblik ima promjer 3 cm (sl. 4). Ovaj pečat župana Miterina posve je sličan, oblikom i središnjim motivom, pečatu župana Črnosla, s kojim je Miterin bio u rodu. I on je obrubljen dvostrukim kružnim pojansom unutar kojega se čita neznatno oštećen natpis: S(igillum) COMITIS ...MITERINI ili MITERINA. Poslije slova ove riječi ili osobno imena, N i I ili N i A pisana su u ligaturi, a cio natpis u rustičnoj majuskulnoj kapitali s uncijalnim slovom E. U sredini je isti znak – grb – kao i na prethodno opisanom pečatu njegova brata Grgura ili rođaka Črnoslava, samo što je s obzirom na početak pečatnog natpisa, obrnuto okrenut kako bi se razlikovao od njih.

Već smo napomenuli da je četvrti po redu pečat senjske općine, koji je kružnog oblika i promjera 5,8 cm (sl. 5). Unutar oštećenog voštanog okvira dva su kružna niza sitnih bisera između kojih se, desno odozgo prema dolje, čita natpis sa znakom križa: †: S(igillum) : COMV(NI)S : CIVITATIS : D(e) SCENNIA •., koji je ispisan u rustičnoj majuskulnoj kapitali s dvotočjem kao znakom distinkcije. Slovo E i N uncijalnog su oblika.

12. st. i na srednju i zapadnu Europu, u kojoj je najveću ekspanziju doživio s križarskim ratovima. Od tada naime, kada Juraj postaje prototip idealnoga kršćanstva viteza, mnogi su se gradovi na Zapadu (npr. Barcelona, Genova) ili kod nas (Lovran, Hreljin, Brseč, Boljun), između kojih i Senj, kao i neke pokrajine i države (Engleska, Portugal), stavile pod njegovu zaštitu. Stoga su upravo brojne legende o njegovu životu, smrti i čudesima, uzdigne lik sv. Jurja među najpopularnije svece srednjega vijeka. Stoga je i područje njegove zaštite bilo dosta veliko: u kužnim bolestima, u pogibeljima na moru, u ratu, pred sudom, i u svim životnim opasnostima. Sv. Juraj bio je i zaštitnik zemlje, usjeva, zelenila, stoke, posebice konja, a zatim i pastira, križara, vitezova i vojnika, te svega onoga što je bilo u svezi s ratovanjem.⁷ Slavi se 23. travnja.

Tim ili takvim pečatom senjska je općina ovjeravala, kao što ćemo vidjeti u daljem tekstu, svoje dokumente i prije i poslije godine 1268. Naime, to nam potvrđuje isprava iz g. 1243. u kojoj se Senjani mire s plemićima Babonića. Ona je, kao što potvrđuje njena formula roboracije („...*fecimus presentem paginam sigilli communitatis Sce-nyensis et eciam sigilli S(tephani) bani muniminibus roboratam*”⁸) bila ovjerena i pečatom senjske općine i pečatom bana Stjepana, od kojih se nažalost nije sačuvao nijedan, osim njihovih pečatnih vrpca žute i modre boje. To je, koliko se bar za sada zna, prvi spomen pečata grada i općine Senja kojim su se ovjeravali ili pečatili svi važniji općinski ili gradski dokumenti koje bi gradska vlada sklapala s drugim gradovima ili njihovim predstavnicima u pogledu gospodarskih ili drugih međusobnih odnosa: trgovačkih ugovora, lučkih pristojbi, ribolova, javnih građevinskih radova unutar ili izvan grada, itd. Nažalost, takvih je dokumenata tijekom prve polovice 12. st. malo sastavljeno i pod općinskim pečatom izdano, zbog tog što ni sama senjska općina, a ni njena kancelarija, uz koju je paralelno i posve nezavisno djelovala javna notarska kancelarija,⁹ još i tada nije bila posve razvijena u upravnom i administrativnom pogledu. Međutim, povoljna ekonomska politika, te nagli trgovački razvoj i okolnost što se *templari* nisu uspjeli nametnuti kao puni gospodari nad gradom, omogućili su Senju, kao što navodi L. Margetić,¹⁰ da se od sredine 13. stoljeća pa dalje počinje organizirati kao komuna. Tada naime, kako nam to potvrđuje dokument od 13. svibnja godine 1257.,¹¹ Senj ima svoga potestata i dva izabrana suca, koje izravno imenuje kralj. Takvim je načinom izbora gradska autonomija bila bitno sužena i takvom je ostala i poslije 1271., kada se u dvije isprave spominju „suci, vijećnici i cjelokupni narod”,¹² ili pak „zamjenik potestata, suci, vijećnici i cjelokupna općina”.¹³ Iz toga proizlazi da je Senj već tada, ako ne i u 12. sto-

⁷ Isto, str. 308.

⁸ CD IV, str. 181.-182.

⁹ Ante Gulin, *Javna djelatnost notarske kancelarije i kaptola u Senju tijekom srednjeg vijeka*, Senjski zbornik, god. 13 (19-88), Senj 1988., str. 29.-40.

¹⁰ *Senjski statut iz 1388.*, Senjski zbornik, god. 12 (1985-1987.), Senj 1985.-1987., str. 29.

¹¹ CD V, str. 66.-67.

¹² CD V, str. 597.-598.: „Nos iudices, consilarii et universus populus Seniensis...”.

¹³ CD V, str. 617.: „Nos Jacobus vicepotestas, iudicesque, consilarii, totaque communitas Scenniensis”.

Sl. 6. Mali pečat senjske općine iz godine 1619. Arhiv Hrvatske, *Sigilla civitates*, kut. 2/2, br. 39 (Foto: Arhiv Hrvatske)

ljeću, kao što navodi N. Klaić,¹⁴ bio potpuno organizirana općina – *civitas*, imajući potpuno razvijenu općinsku ili gradsku upravu, koju su, na temelju senjskih dokumenata i Senjskoga statuta iz g. 1388., iscrpno obradili N. Klaić,¹⁵ M. Zjačić¹⁶ i nedavno L. Margetić.¹⁷

Prema Zjačiću,¹⁸ tada je, u vrijeme donošenja Statuta, Senj imao tri skupna organa: malo općinsko vijeće (*consilium comunis minus*), veliko općinsko vijeće ili skupština cijele općine (*consilium maius, consilium totius universitatis*), te vijeće plemića općine (*consilium nobilium comunis*), dok je općina sa svoje strane imala i nadalje svoje službenike: vikara (*vicarius*), suca (*iudex comuniis*), kancelara (*cancelarius comunis*), notara (*notarius*), pristava (*pristavius*), tri egzaminatora (*tres examinatores nobiles iurati*), dva navikara (*naulerius*), šestoricu čuvara (*custodem sex*), utjerivača daće (*dacia-nus*), izaslanike (*nuncios aut ambasiatores comunis*), dostavljača sudskih poziva (*nuncius curie*), pisara (*scriba comunis*), dvornike ili podvornike (*douornici*) u funkciji izvšnih pomagača rektora i dostavljača sudskih poziva, te sluge rektora (*famulus rectoris*), koji su u nedostatku dvornika (*douornicus*) također dostavljali sudske pozive. Između navedenih općinskih službenika, za nas su ovdje u pogledu sastavljanja, pisanja i ovjeravanja (pečaćenja) općinskih dokumenata posebno važni općinski sudac, kancelar, notar, egzaminator i pisar.

¹⁴ Društvena struktura kvarnerske općine u razvijenom srednjem vijeku, Krčki zbornik, sv. 2, Krk, 1971., str. 116.

¹⁵ N. dj., str. 111.-177.

¹⁶ Statut grada Senja iz 1388. godine, Rad JAZU 369, Zagreb, 1957., str. 39.-115.

¹⁷ N. dj., str. 19.-52.

¹⁸ N. dj., str. 48.-51.

Općinski sudac, kojeg su birali rektori, plemići i ljudi iz Vijeća (čl. 19. Statuta), odnosno plemići i vijećnici grada Senja (čl. 137. Statuta), imao je, osim povlastica i redovnih obveza, još i pravo i dužnost čuvanja općinskog pečata (*sigillum comunis*) i za svako pečaćenje neke isprave dobivao je ponajprije 4 soldina (čl. 47. Statuta), a kasnije, osam soldina (čl. 168. Statuta). Od tog plaćanja bili su izuzeti plemići.¹⁹

Osim suca, važnu funkciju imao je i općinski kancelar, kojega su birali suci i vijećnici (*rectores et consilarii*). On je (čl. 21. Statuta) jedini ovlašten sastavljati zapisnike i ugovore općinskih organa, tj. valjane akte, a ono što je bilo pisano rukom drugoga nije bilo kancelara i da je takvo ispostavljanje dokumenta odobrio bar jedan od senjskih sudaca.

Uz kancelara općina je imala i jednog svog notara, koji je bio ovlašten sastavljati i sve ostale vrste privatnopravnih dokumenata, posebice oporuka.²⁰ U 38. članu Statuta stoji, naime, da onaj koji izgubi spor u novcu treba platiti notaru troškove sastava isprave. Međutim, kako je u Senju već od g. 1233. djelovala javna notarska kancelarija,²¹ tako su njeni notari od tada pa sve do donošenja spomenutog Statuta iz g. 1388., a i poslije, sastavljali i pisali, osim privatnopravnih isprava, još i općinske dokumente, koji su bili ovjereni općinskim pečatom. Između nekoliko takvih dokumenata to nam potvrđuju i dvije isprave koje je 21. ožujka 1388. i 21. prosinca 1394.²² sastavio notar Nikola iz Krka, koji se u njima naziva ne samo javnim notarom po carskom ovlaštenju nego i zakletim pisarom senjske općine (*Ego Nicolaus condam Dominici de Vegla, imperiali auctoritate notarius publicus et nunc comunis Segnie scriba iuratus...*), što znači da je obavljao i privatnu praksu i općinsku službu. Takvih je pisara senjska općina imala, čini se, više, jer u 28. čl. Statuta stoji: *scribe comunis*.²³

Unatoč tako važnoj funkciji kancelara, notara i pisara, isprave i akti senjske općine bili su valjani tek onda kada bi ih ovjerio poseban općinski službenik, tzv. egzaminator. Premda u senjskoj notarskoj kancelariji nalazimo egzaminatora već g. 1292.,²⁴ ipak su takvu službu od g. 1388. obavljali trojica zakletih plemića (*tres examinatores nobiles iurati*), kojima se prema 156. čl. Statuta izričito naređuje da ispituju (*examinare*) sve isprave sastavljene i napisane u gradu Senju, a posebice oporuke, te ako ustvrde da su one valjane po zakonu i običajima grada, da se na njih potpišu *ad maiorem fidem*. Od trojice egzaminatora jednoga je po vlastitoj volji postavljao knez, drugi se imenovao iz obitelji Raduča, a treći od Mojsovića (Moizesa).²⁵

Iz svega izloženog proizlazi da su isprave i akti senjske općine bili ovjereni potpisom egzaminatora zbog veće vjerodostojnosti, a zatim (kako se može i pretpostaviti) i pečatom gradske općine, iako se u navedenim čl. Statuta 47. i 168. ništa o tome ne govori, osim da ga čuva općinski sudac. Naime, prije spomenute senjske isprave iz 1243. i

¹⁹ L. Margetić, n. dj., str. 69., 71., 76., 78.

²⁰ M. Zjačić, n. dj., str. 48.

²¹ Vidi bilj. 9, str. 31.

²² Isto, str. 35.-36.; CD XVII, str. 137.-138., 630.-631.

²³ M. Zjačić, n. dj., str. 50. 64.; L. Margetić, n. dj., str. 70.

²⁴ Tada je tu službu vršio „... Beneventus vicecomes Segnie examinatore manum misu“. Vidi o njemu: CD VII, str. 80.-82.; A. Gulin, Javna djelatnost notarske kancelarije..., str. 32.

²⁵ L. Margetić, n. dj., str. 77., čl. Statuta 156.

Sl. 7. Veliki pečat senjske općine iz godine 1743. prema E. Laszowskom (Foto: Arhiv HAZU u Zagrebu)

1268. (o kojoj on visi), te neke iz nešto kasnijeg vremena, 1271.,²⁶ 1302.²⁷ i 1343.,²⁸ u kojima se spominje taj pečat, nesumnjivo potvrđuju da su one bile njime ovjerene i da je on, uz potpis egzaminatora, bio njihov znak javne vjere i autentičnosti. Štoviše, upotrebu tog pečata iz g. 1268. potvrđuje i navedena isprava od 29. siječnja 1302., izdana u Senju, u kojoj se čita njegov opis: *...et sigillo cereo pendenti cum cordula canapi sigillati habentis ymaginem beati Georgii ad cabullam super draconem more solito sculptam in medio, et in circulo sigilli has litteras: 'S(igillum) comunis civitatis de Sennia'*.²⁹

2.

Uz taj veliki pečat senjska je općina imala i svoj mali pečat, koji je pronašao i kratko opisao na istom mjestu E. Laszowski s isprave iz godine 1619. (sl. 6). Tragajući za

²⁶ CD V, str. 597.-598.

²⁷ Š. Ljubić, *Listine*, knj. I, Zagreb 1868. (Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, knj. 3), str. 198.

²⁸ CD XI, str. 42-43. To je kopija dokumenta iz g. 1243. Vidi: CD IV, str. 181.-182.

²⁹ Š. Ljubić, *Listine*, knj. I, str. 198. U prijevodu: *...i pečačenog visećim voštanim pečatom s vrpcom od konoplje, koji je lik blaženog Jurja na konju iznad zmaja uslikan po običaju u sredini, a unaokolo pečata ima ova slova: Pečat općine grada Senja*".

Sl. 8. Pečat poglavarstva kraljevskoga slobodnog grada Senja iz 19. st., Arhiv Hrvatske, *Sigilla civitates*, kut. 2/2, br. 40 (Foto: Arhiv Hrvatske)

tom ispravom u Arhivu Hrvatske u Zagrebu, gdje se ona nalazila u vrijeme Laszowskog, nismo je nažalost uspjeli pronaći u Zbirci Neoregistrata acta,³⁰ pa stoga opis tog pečata prilažemo prema njegovu otisku u crvenom vosku s papirnatom folijom koji se čuva u Zbirci pečata Laszowskog.³¹

Pečat je kružnog oblika i promjera oko 3 cm.³² Omeđen je s vanjske strane kružnim nizom sitnih bisera, unutar kojega se čita, od sredine lijeve prema desnoj strani prekinut natpis, ispisan u gotičkoj majuskuli i skraćenici: *S(igillum) CO(mun) IS SEG(nensis)*. U sredini pečata lik je sv. Jurja na konju, koji gazi ispruženog zmaja. Lijevom rukom svetac drži uzde, a desnom, koja nije, kao i ostali detalji, posve jasno otisnuta u plitkom reljefu pečatnog voska, drži mač ili koplje usmjereno prema zmajevu vratu. Po koncepciji i modelaciji likova ovaj je pečat gotovo isti s pečatom iz g. 1268., osim što se od njega razlikuje po mjestu početka natpisa.

Oba ta pečata, veliki i mali, upotrebljavala je senjska općina za ovjeravanje svojih dokumenata, isprava i akata, čini se, sve do otprilike sredine prve polovice 18. stoljeća, kada se na ispravi iz godine 1743. javlja, kako ga sama isprava naziva, „veliki pečat ove plemenite i uzvišene komunitadi Segna grada.”³¹ Kako ni tu ispravu, prema navodu Laszowskog, nismo pronašli među brojnim ispravama vraćenim iz Državnog arhiva u Bu-

³⁰ Pregledali smo ove isprave iz 1619. godine: NRA, fasc. 259, br. 55; 666, br. 47; 671, br. 7; 682, br. 60; 1009, br. 25; 1651, br. 21-23.

³¹ Arhiv Hrvatske, „*Sigilla civitates*”, kut. 2/2, br. 39, inv. br. 507, god. 1619.

³² E. Laszowski u n. dj., str. 83., navodi da mu je promjer 38 mm.

³³ Isto.

Sl. 9. Pečat carsko-kraljevske senjske općinske i zajmodavne blagajne (19. st.) Arhiv Hrvatske, Sigilla civitates, kut. 2/2, br. 41 (Foto: Arhiv Hrvatske)

Sl. 10. Pečat poglavarstva kraljevskoga grada Senja (19. st.) Arhiv Hrvatske, Sigilla civitates, kut. 2/2 br. 42 (Foto: Arhiv Hrvatske)

Sl. 11. Pečat poglavarstva kraljevskoga grada Senja (19. st.)
Arhiv Hrvatske, Sigilla civitates, kut.
2/2, br. 43 (Foto: Arhiv Hrvatske)

dimpešti u Arhiv Hrvatske u Zagrebu,³⁴ njegov opis prilažemo prema slikovnom prilogu koji je s kraćom analizom objelodanio na istom mjestu već spomenuti E. Laszowski.

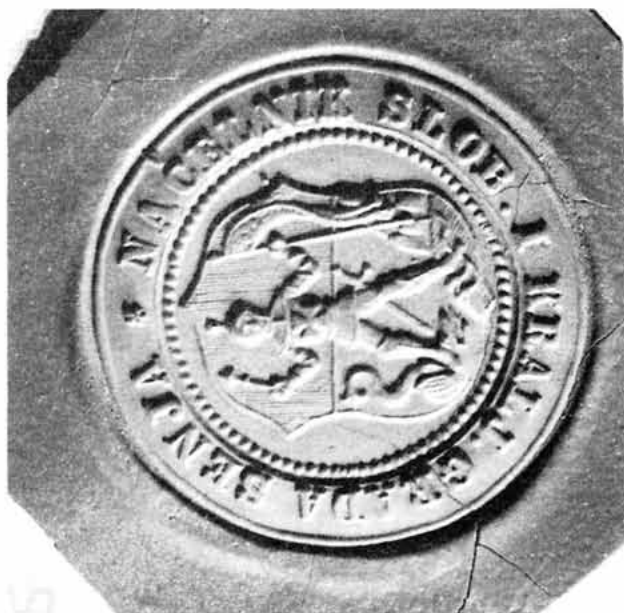
I dok je prvi pečat iz g. 1268. promjera 5,8 cm, a drugi tzv. mali, oko 3 cm, ovaj treći po redu ili veliki pečat ima promjer 4,9 cm. I na njemu je lik sv. Jurja na konju, gotovo posve isto koncipiran i izmodeliran kao i na dva prethodna pečata. Kopljem u desnoj ruci sv. Juraj probada ispruženi vrat krilatog zmaja ispod konjskih nogu. Taj motiv omeđuju dva kružna niza sitnih bisera unutar kojih je, u gotičkoj majuskuli i skraćenici, ispisan natpis sa znakom križa: † *S(ancte) ARMIGER ALME DEI SCENIAM DEFENDE GEORGI*", tj. Divni Božji viteže, Sveti Jurju, štiti Senj. Taj natpis doista nam potvrđuje da je sv. Juraj bio patron grada Senja, unutar kojega mu je bila posvećena i jedna crkva.³⁵ Do kada je tim pečatom iz g. 1743. senjska općina ovjeravala svoje akte, nije nam poznato, iako pretpostavljamo da ga je s istom svrhom upotrebljavala i kasnije, vjerojatno i u 19. stoljeću, iz kojeg razdoblja imamo nekoliko sačuvanih otisaka senjskih pečata u crvenom vosku, koji se i danas čuvaju u spomenutoj Zbirci Laszowskog.³⁶ Prilažemo ih s kraćim opisom.

Pečat pod br. 40 kružnog je oblika i promjera 3,2 cm (sl. 8). Omeđen je s dva reda sitnih bisera između kojih se čita natpis. *POGLAVARSTVO KRALJEVSKOG SLO-*

³⁴Pregledali smo ove isprave iz g. 1743.: NRA, fasc. 131, br. 14; 135, br. 34; 267, br. 6,7; 972, br. 47; 976, br. 13; 1653, br. 21, 25; 1648, br. 51-53.

³⁵Gjuro Szabo, *Arhitektura grada Senja*, Hrvatski kulturni spomenici, I, izdanje JAZU, Zagreb, 1940., str. 37.

³⁶Vidi bilj. 31, kut. 2/2, br. 40-44.

Sl. 12. Pečat načelnika slobodnog kraljevskoga grada Senja (19. st.) Arhiv Hrvatske, Sigilla civitates, kut. 2/2, br. 44 (Foto: Arhiv Hrvatske)

Sl. 13. Grb hreljinske župne crkve s motivom sv. Jurja iz g. 1491. prema dr. J. Brunšmidu (Foto: Arhiv HAZU)

BODNOG GRADA SENJA. U sredini pečata otisnut je u štitu grb grada Senja s likom sv. Jurja, kakav ćemo naći i na gradskim grbovima.

Pečat pod br. 41 ima promjer 3,5 cm i natpis. *K.K. ZENGER COMMUNITAES UND DARLEHENS CASSA*, tj. pečat carsko-kraljevsko senjske općinske i zajmodavne blagajne. U sredini pečata koncipiran je u štitu orao s kraljevskom krunom i hrvatskim grbom (sl. 9).

Pečati pod br. 42 i 43 istog su oblika i sadržaja kao onaj pod br. 40, samo većeg promjera, 5,1 cm (sl. 10, 11).

Pečat pod br. 44 (sl. 12) kružnog je oblika i natpisa koji započinje zvjezdicom: * *NACELNIK SLOB. I KRALJ. GRADA SENJA*. U sredini je, u štitu, prikazan lik viteza, sv. Jurja, kao i na pečatima pod br. 40, 42 i 43.

II.

1. Grbovi grada Senja

Ne možemo argumentirano odgovoriti na pitanje kada je Senj dobio svoj stari gradski, odnosno općinski grb, nego opravdano pretpostavljamo da je to bilo u razdoblju 14. ili 15. stoljeća. Naime, budući je grad već tijekom druge polovice 13., a pogotovo u 14. st., bio u administrativnom i autonomnom pogledu potpuno ustrojen kao komuna ili općina, imajući gradsku ili općinsku upravu, tj. potestata i njegova zamjenika, te suce i vijećnike, onda je sasvim razložno tvrditi da je u vrijeme krčkih knezova Frankopana, koji su od g. 1271. postali nasljednim senjskim potestatima,³⁷ on dobio svoj grb. Pa iako se o njemu, koliko nam je za sada poznato, ne govori u povijesnim izvorima navedenog 14. ili 15. stoljeće, posve je pouzdano da je u skladu s gradskim ili općinskim pečatom i gradski grb imao unutar štita lik viteza sv. Jurja, koji na konju ubija zmaja. Budući da se takav grb s istim heraldičkim motivom nalazio i u štitu kamenog tabernakula hreljske župne crkve sv. Jurja iz g. 1491. (sl. 13),³⁸ koji je svetac bio njen patron, kao i patron grada Hreljina, onda je ova pretpostavka još opravdanija. U prilogu tome ide svakako i ilustracija grba grada Senja u Valvasorovu rukopisnom djelu³⁹ iz 17. stoljeća (sl. 14). Unutar bijelog, odnosno srebrnog, ne modrog štita kako navodi E. Laszowski,⁴⁰ čiji je okvir ukrašen baroknom viticom smeđežute boje, koncipiran je s lijeva na desno lik viteza svj. Jurja na konju, koji kopljem probada rastvorene ralje krilatog zmaja. U žestini borbe šareni zmaj, obojen zelenožutom bojom, riga crvene plamenove. Nad njim

³⁷ L. Margetić, n. dj., str. 23. i dalje.

³⁸ Josip Brunšmid, *Kameni spomenici hrvatskoga narodnog muzeja u Zagrebu*, II. dio, *Vjesnik hrvatskoga arheološkog društva*, n.s., sv. 12., Zagreb, 1912., str. 151-153., sl. 843; P(avao) T(ijan), *Grad Senj u povijesti i kulturi hrvatskoga naroda*, *Hrvatski kulturni spomenici*, I, str. 11.-34. Bilješke br. 114, str. 76.-77. + sl. prilog pod br. 114.

³⁹ I. W. Valvasor, *Opus Insignium Armorum Regum et Regiorum...*, 1687-1688., str. 21. Djelo je pohranjeno u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu, sig. MR 160.

⁴⁰ N. dj., str. 83., bilj. 3. Laszovskog je vjerojatno zaveo grb grada „*bogliona*” (Boljuna) s modrim štitom i sv. Jurjem na konju, koji se nalazi na sljedećoj, 22. stranici Valvasorova rukopisnog djela.

se propeo konj (srebrne boje) raširene grive. Na leđima ima pokrivač od zelene i crne tkanine na kojem jaše sv. Juraj u crvenom plaštu, koji leprša iza njegovih leđa. Na glavi mu je, čini se, stilizirana kaciga ili dijadema s tri pupoljka, koja s ostalim atributima simbolizira njegovo viteštvo. Taj grb, koji je grad Senj upotrebljavao vjerojatno i u 18. stoljeću, stilski je koncipiran po uzoru ili predlošku gradskog pečata.

2.

Osim staroga gradskog grba Senjani su na gradskoj zastavi, koja prema navodu Laszowskoga⁴¹ potječe iz 17.-18. stoljeća, upotrebljavali drugačiji grb. Njega je Senjanima potvrdio kralj Rudolf II. svojom diplomom izdanom u Pragu 2. svibnja 1607., u kojoj doslovno stoji opis grba:

„Scutum videlicet militare erectum rubri coloris, ad cujus fere medium undabundum mare per transversum excrevisse, cui a parte dextra scuti, alatus discolor Draco, cauda portuose inflexa et elevata, victu faucibusque apertis et lingua rubicunda ceu flammivoma exerta, ad sinistrum scuti latus campumque viridem tendens, innatare, atque penes enatum ex campo viridi scopulum marinum glauci coloris, integer miles Cataphactus, armis militaribus per totum corpus indutus, ac juvenili formosa specie, et sereno vultu, nigroque subtili mustace conspicuus, et caput galea, cristis ardearum albis cum nigris intermixtis in manipulo erecte assurgentibus ornata, tectus, ac rubra cruce in pectore insignitus militarique aureo baltheo circumdatus et gladio accinctus, dispositis pedibus, sinistro quidem in terra sive campo viridi bicipitem anguem, patulis oris et linguis rubicundis exertis, versusque adnatantem Draconem convesum, tanquam eum proiriturus, dextro vero in mari supradicti Draconis cervicem erectus ac immobilis stare, et manu dextra clavam militarem elevatam ceu Draconi minitans vibrare, sinistra vero hastam crocei coloris in terram defixam aureoque vexillo bifide ex illa et ornate defluente, atque ex nube coelestina beatissimae virginis Mariae infantulum Christum in ulnis gestantis sacram imaginem exurgentem, ac 'Patronam Hungariae' intitulatam continentem, erecte in medio tenere conspiciuntur”,⁴² tj. u prijevodu:

„Očevidno vojnički štit, uspravljen, crvene boje, gotovo po njegovoj sredini; poprieko se nalazi valovito more; desne strane štita krilati šareni zmaj pliva repa zavijena u obliku nabora i uzdignuta, s hranom i razjapljenim ždrijelom, i jezika žarkoga koji izlazi i kao da riga plamenove, pružen je prema lijevoj strani štita i okrenut prema zelenom polju, i k tome uz morski greben koji izlazi iz zelenog polja, sivkaste boje, čitav vojnici u oklopu, po cijelom tijelu prekriven vojničkom opremom, lijepog mladenačkog izgleda, vesela lica, crma i tanka brka, na glavi kaciga ukrašena krestama naizmjenično bijelim i crnim od čaplje koje se u rukoveti uzdižu, pokriven i crvenim križem na prsima obilježen, opasan zlatnim vojničkim pojasom i opremljen mačem, raširenih nogu, a pak na zemlji ili na zelenom polju lijevom (nogom) kao da hoće zgaziti dvoglavu zmiju otvore-

⁴¹ El Laszowski, n. dj. str. 83.

⁴² M. Sladović, *Povesti biskupijah senjske i modruške ili krbavske*, Trst 1856., str. 362.-363.; E. Laszowski, n. dj., str. 83.-84.

nih usta i ispruženih jezika i okrenutu prema zmaju koji doplivava, a desnom pak u moru vrat prije spomenutog zmaja, koji stoji uzdignut i nepokretan, u desnoj ruci vitla podignutu vojničku toljagu kojom kao da prijete zmaju, a u lijevoj ruci pak koplje šafranove (bijelkasto-modre) boje zabodeno u zemlju iz kojega se kičeno spušta zlatna zastava na dva dijela prorezana i k tome se vidi da u sredini uzvišeno se nalazi sveta slika iz modrog oblaka koja na rukama nosi dječaka Krista presvete Djevice Marije koja se naziva „Zaštitnica Madžarske“.⁴³

Iz ovog opisa, koji je donesen u kontekstu cjelovite isprave, što ju je s registrom objelodanio M. Sladović („*Rudolf II. ponavlja Senjanom grb njihove vojske i obilježje, koju povelju biskup Pohmajević dne 24 Avgusta dvema vojvodama oprošten dostaverno prepisà. 1607.*“),⁴⁴ a po zadnjim i E. Laszowski,⁴⁵ jasno se razumijeva da to nije najstariji grb grada Senja, već grb i obilježje sa zastave njihove vojske. Taj opis u cijelosti se poklapa s ilustracijom stiliziranog grba u boji, koji je prije 60-ak godina objelodanio E. Laszowski⁴⁶ (sl. 15). Takav je ili sličan grb s ponešto različitim oblikom štita otisnut i na onim senjskim pečatima pod br. 40, 42-43.

Osim grba iz g. 1607., Senjani su tijekom 18. ili 19. st. imali (vjerojatno na gradskoj zastavi) isti takav ili posve sličan grb, koji se tek neznatno razlikuje od prethodnog po nekim manjim heraldičkim elementima. Njega je potkraj 19. st. objelodanio K. Lind (sl. 16).⁴⁷

U poluokruglom štitu prikazan je također sv. Juraj u liku viteza, u oklopu s kacigom na glavi, ukrašenom perjanicom. Na grudima ima crveni križ, u desnoj ruci buzdovan, a u lijevoj zlatni barjak s likom Bogorodice u crvenom plaštu, koja u naručju drži malog Isusa. Desnom nogom sv. Juraj gazi šarenoga krilatog zmaja, lijevom dvoglavu zmiju na zelenom morskome grebenu. Pozadina grba je plava, a valovito more sivoplave boje.

Iz svega izloženog proizlazi da je Senj imao svoj stari gradski grb s likom viteza sv. Jurja na konju, a zatim i druga dva, stilizirana grba s gradske zastave iz 17. i 18. st., koji su zastupljeni i na gradskim pečatima iz 19. stoljeća. Ono što zajednički povezuje senjske pečate i grbove, jest lik viteza sv. Jurja, patrona grada Senja.

⁴³ Prevela mr. Mirjana Matijević-Sokol.

⁴⁴ N. dj., str. 361.-364.

⁴⁵ N. dj., str. 83.-84.

⁴⁶ Grbovi Jugoslavije, izd. Kava Hag d.d., Zagreb (1930 ?), str. 54.-55., grb pod br. 194 s opisom („Grb noviji: u crvenom more, lijevo pečina na zelenoj obali po kojoj na desno gmiže dvoglava zmija, a lijevo iz mora izlazi šareni zmaj. Na vratovima ovih stoji nogama brkati oklopnik s kacigom urešenom crnobijelim ždralovim perjem, opasan zlatnim pojasom i mačem, drži u desnici buzdovan, u ljevici o pečinu uprtu zlatnu zastavu sa slikom Bogorodice s djetetom i natpisom Patrona Hungariae. G. podj. 1609.“).

⁴⁷ K. Lind, Städte-wappen von Österreich – Ungarn nebst den Landeswappen und Landesfarben, Wien, 1885., tabl. 27 „Königreich Croatien und Slavonien – Hrvatsko-slavonska kraljevina“, br. 10, Zengg – Senj.

Sl. 14. Grb grada Senja iz Valvazorova rukopisna djela „Opus insignium”... 1687.-1688., str. 21.

3. Zaključak

Rezimirajući na kraju dobivene rezultate o pečatima i grbovima grada Senja, dolazimo do slijedećih zaključaka:

1. Senj je već tijekom prve polovice 13. stoljeća, ako ne i ranije, imao svoj gradski ili općinski pečat. Najstariji njegov primjerak sačuvan je o ispravi iz g. 1268, o kojoj visi još pečat rapske općine i tri pečata senjskih ili nekih drugih župana.

2. Pečat je kružnog oblika i ima natpis: „†: *S(igillum): COMV(NI)S: CIVITATIS: D(e) SCENNIA:*”, što omeđuje lik sv. Jurja na konju, koji ubija zmija. Takvim je pečatom, odnosno njegovim pečatnjakom, gradska općina ovjeravla sve svoje dokumente ili isprave koje su sastavljali i pisali općinski pisari (među kojima je bilo i javnih notara), a pregledavali egzaminatori, stavljajući na njih svoj potpis.

3. Općinski je pečat, prema 47. i 168. čl. Senjskog statuta iz g. 1388., čuvao općinski sudac i za svako pečaćenje uzimao 4, odnosno 8 soldina.

4. Uz veliki pečat, senjska je općina imala i mali pečat, čiji natpis „*S(igillum) CO(mvn)IS SEG(nensis)*”, omeđuje također lik sv. Jurja na konju, koji gazi zmaja.

5. Veliki i mali pečat upotrebljavala je senjska općina, čini se, sve do kraja 17. ili početka 18. st., od kada datira s isprave iz 1743. jedan drugi, kako ga sama isprava nazi-

va, „veliki pečat”, koji je, kao i dva prethodna, pronašao i kratko opisao E. Laszowski. I na tom je pečatu isti lik sv. Juja na konju koji ubija zmaja, a unaokolo teče natpis „+ S(ancte) ARMIGER ALME DEI SCENIAM DEFENDE GEORGI”, koji potvrđuje da je sv. Juraj uistinu bio patron grada Senja.

6. Potkraj 18. i u 19. stoljeću u Senju su bili u upotrebi pečati poglavarstva kraljevskoga slobodnog grada Senja, carsko-kraljevske senjske općine i zajmodavne blagajne, te načelnika slobodna i kraljevskog grada Senja. Svi su pečati kružnog oblika s utisnutim grbom u sredini.

7. Budući je Senj već u 13. st. imao svoj gradski ili općinski pečat, opravdano da je u skladu s tim imao u 14. ili 15. st. i svoj gradski grb s istim likom sv. Jurja. Nažalost, on nam nije poznat iz tog ili nešto kasnijeg razdoblja, ni u kamenu ni iz pisanih izvora, nego tek iz Valvasorova rukopisnog djela iz 17. st., gdje na str. 21. stoji ilustriran grb grada Senja u boji s likom sv. Jurja na konju koji gazi krilatog zmaja.

8. Osim gradskog grba, Senjani su imali i gradsku zastavu na kojoj je bilo obilježje njihove vojske i grb, što ga je 2. svibnja g. 1607. potvrdio u Pragu kralj Rudolf II. svojom diplomom u kojoj se donosi cjelovit opis grba, unutar kjege je u crvenom i modrom polju prikazan lik viteza sv. Jurja u oklopu s kacigom na glavi, ukrašenom bijelim i crnim krestama. Na grudima ima crveni križ, u desnoj ruci buzdovan, a u lijevoj zlatnu zastavu s minijaturnim likom Bogorodice s malim Isusom. Desnom nogom gazi šarenoga krilatog zmaja, a lijevom dvoglavu zmiju.

Sl. 15. Grb Senja s gradske zastave, prema opisu diploma kralja Rudolfa II iz g. 1607. E. Laszowski, Grbovi Jugoslavije, str. 54-55 br. 194.

Sl. 16. Grb grada Senja iz 19. st. prema Lindovu djelu, tab. 27, br. 10.

9. Uz taj grb Senjani su imali i drugi, ponešto različit od toga, koji je potkraj 19. st. objelodanio u boji K. Lind. Na njemu je također oklopnik sv. Juraj s kacigom na glavi, koja je ukrašena perjanicom umjesto crno-bijelih kresta. U desnoj drži buzdovan, a u lijevoj o koplju, koje je obvila zmijska, zlatnu zastavu s likom Bogorodice u crvenom plaštu i malim Isusom u naručju. Pozadina grba je plava, a more sivoplavo s valovima.

10. Ovi pečati i grbovi (i zastave) grada Senja s ostalim njegovim kulturnim spomenicima i pisanim izvorima, predstavljaju identitet njegove bogate prošlosti, a u širem smislu i dio spomeničkog blaga hrvatske kulturne baštine.

SIEGEL UND WAPPEN VON DER STADT SENJ

Zusammenfassung

Senj (alte Senia) hatte schon in erste Hälfte des 13. Jahrhunderts sein Stadt- oder Gemeindesiegel. Ein Exemplar desselben hängt zusammen mit vier anderen Siegeln an der „Plica“ eines Dokumentes aus 1268. Es handelt sich um ein Wachssiegel mit der Gestalt des hl. Juraj auf dem Pferd, der den Drachen tötet. Ringsumher läuft die in rustikaler majuskel geschriebene inschrift: + : *S(igillum): COMV(NI) S:CIVITATIS:D(e) SCENNIA:*

Außer diesem großen Siegel, besaß die Senjer Gemeinde ein kleines kreisförmiges Siegel mit der Gestalt des hl. Juraj auf dem Pferd, der den Drachen tötet. Seine Gestalt umrahmt die Inschrift: *S(igillum) CO(mvn) IS SEG(nensis).*

Mit dem großen und dem kleinen Siegel beglaubigte die Gemeinde Senj alle ihren Dokumente. Diese wurden zuerst von den Schreibern (auch von den Notaren) zusammengesetzt und geschrieben, und danach von den Exeminatoren durchgesehen und unterzeichnet.

Diese Siegel bewahrte der Gemeinderichter, und für jedes Siegel einkassierte er 4 oder 8 Sold.

Außer dem großen Siegel aus 1268 und dem kleinen aus 1619, hat die Gemeinde Senj ein Siegel aus 1743. Auf ihm ist auch die Gestalt des hl. Juraj auf dem Pferd, der den Drachen tötet, Ringsumher läuft die Inschrift: + *S(ancte) ARMIGER ALME DEI SCENIAM DEFENDE GEORGI.* Kurze Beschreibung dieser Siegel veröffentlichte E. Laszowsky im angegebenen Artikel.

Im Laufe des 19. Jahrhunderts wurden in Senj folgende Siegel verwendet: das Siegel der Behörde der freien königlichen Stadt Senj, der kaiserlich-königlichen Gemeinde Senj, und des Bürgermeisters der freien und königlichen Stadt Senj. Diese kreisförmige Siegel hatten in ihrer Mitte ein geprägtes Wappen mit der Gestalt des hl. Juraj.

In Übereinstimmung mit seinen Stadtsiegeln, besaß Senj auch ein Stadtwappen, das uns leider aus dem frühen 13. oder 14. Jahrhundert unbekannt ist, sondern erst aus dem 17. Jahrhundert, aus dem handschriftlichen Werk von Valvasor. Das Wappen ist gefärbt, und stellt den hl. Juraj auf dem Pferd dar, der als Ritter, mit rotem Umhang umhüllt, den geflügelten Drachen mit Füßen tritt.

Außer dem Stadtwappen hatten die Senjer im 17. und 18. Jahrhundert eine Fahne mit anderartigem Wappen. Dieses Wappen bestätigte am 2. mai 1607. in praha König Rudolf II. mit einer Diplome, die komplette Beschreibung des Wappens umfassen hat. Im roten und blauen Feld des Wappens ist die Gestalt des hl. Juraj im Panzer. Auf dem Kopf des Ritters ist ein mit schwarzen und weißen Kämmen gezielter Helm. An seiner Brust hat er ein rotes Kreuz, in der rechten Hand den Streitkolben, in der linken goldene Fahne mit der Miniaturgestalt der Muttergottes, die in den Armen den kleinen Jesus hält. Der Hintergrund ist blau, das Meer mit den Wellen grau-blau.

Diese Wappen und Siegel, sowie auch die Fahne der Stadt Senj, sind der Teil seiner Kulturdenkmale und in weitestem Sinne des Wortes der Teil des Denkmalschatzes des kroatischen kulturellen Erbes.

